

Аналіз проблемних і спірних питань, які виникають при вирішенні судами справ про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України

В. А. Шебуєва,

*суддя судової палати з розгляду цивільних справ
Апеляційного суду міста Києва*

О. В. Обухівський,

помічник судді

Свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом, гарантуються ст. 33 Конституції України кожному, хто на законних підставах перебуває на території України.

Протоколом № 4 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка є частиною національного законодавства, визначено, що кожен, хто законно перебуває на території будь-якої держави, має право вільно пересуватися і вільно вибирати місце проживання в межах цієї території. Кожен є вільним залишати будь-яку країну включно зі своєю власною. На здійснення цих прав не можуть бути встановлені жодні обмеження, крім тих, що передбачені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної чи громадської безпеки, для підтримання публічного порядку, запобігання злочину, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб (частини перша-третя статті 2).

Право на вільне самостійне пересування відповідно до ст. 313 ЦК України визнається за особами, які досягли віку чотирнадцяти років, право на вільний виїзд за межі України визнається за особами, які досягли шістнадцяти років.

Порядок здійснення права громадян України на виїзд з України і в'їзд в Україну, порядок оформлення документів для зарубіжних поїздок урегульований Законом України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України». Цим же Законом передбачені підстави тимчасового обмеження права громадян на виїзд з України і встановлений порядок розв'язання спорів у цій сфері.

Відповідно до ст. 6 цього Закону встановлено, що громадянинові України може бути тимчасово відмовлено у видачі паспорта, або громадянинові

© Шебуєва Вікторія Андріївна – суддя судової палати з розгляду цивільних справ Апеляційного суду міста Києва

© Обухівський Олексій Валерійович – помічник судді

України, який має паспорт, може бути тимчасово відмовлено у виїзді за кордон у випадках:

- якщо діють не врегульовані аліментні, договірні чи інші невиконані зобов'язання;

- до виконання зобов'язань, або розв'язання спору за погодженням сторін у передбачених законом випадках, або забезпечення зобов'язань заставою, якщо інше не передбачено міжнародним договором України; він ухиляється від виконання зобов'язань, покладених на нього судовим рішенням, рішенням іншого органу (посадової особи) - до виконання зобов'язань; якщо до нього подано цивільний позов до суду – до закінчення провадження у справі.

Право державного виконавця у процесі здійснення виконавчого провадження звертатися до суду за встановленням тимчасового обмеження у праві виїзду боржника - фізичної особи або керівника боржника - юридичної особи за межі України у разі ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням, передбачене ст. 11 Закону України «Про виконавче провадження».

Вказаним законом доповнено Цивільний процесуальний кодекс України ст. 377-1, яка регулює вирішення питання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України.

Згідно із зазначеною статтею питання про тимчасове обмеження боржника - фізичної особи або керівника боржника - юридичної особи у праві виїзду за межі України при виконанні судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) вирішується судом за місцезнаходженням органу державної виконавчої служби за поданням державного виконавця, погодженим з начальником відділу державної виконавчої служби. Суд негайно розглядає подання, зазначене в частині першій цієї статті, без виклику чи повідомлення сторін та інших заінтересованих осіб за участю державного виконавця.

Отже, право на свободу пересування в цілому є конституційною гарантією прав і свобод людини і громадянина та не може бути об'єктом жодних обмежень, крім тих, які передбачені законом та мають за мету сприяти ефективному, своєчасному і законному примусовому виконанню рішень судів та інших органів (посадових осіб).

Правильне застосування судами процесуального законодавства при ухваленні судових рішень з цього питання є визначальним з огляду на дотримання законних прав людини і громадянина та має за мету сприяти ефективному, своєчасному і законному примусовому виконанню рішень судів та інших органів (посадових осіб).

При вирішенні цивільних справ даної категорії суди враховують висновки Верховного Суду України, викладені в Узагальненні судової практики щодо вирішення питання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України, яке було проведено у 2013 році.

Згідно із статистичними даними Апеляційним судом м. Києва у 2013 році було розглянуто 54 справи щодо тимчасового обмеження боржника у праві виїзду за межі України за наслідками апеляційного оскарження

ухвал районних судів м.Києва, а у 2014 році розглянуто 137 справ даної категорії.

Якість розглянутих місцевими судами м. Києва протягом 2013-2014 рр. справ щодо тимчасового обмеження боржника у праві виїзду за межі України характеризується наступними даними перегляду ухвалених судових рішень в апеляційному порядку.

У 2013 році з 54 цивільних справ даної категорії Апеляційним судом м. Києва було залишено без змін 17 ухвал суду першої інстанції, 19 ухвал скасовано з постановленням нового судового рішення, 13 ухвал скасовано з передачею питання на новий розгляд суду першої інстанції, 2 ухвали скасовано із закриттям провадження по справі. По двох справах даної категорії у 2013 році апеляційні скарги були повернуті у зв'язку з неусуненням недоліків у визначений строк. По одній справі даної категорії суд прийняв відмову від апеляційної скарги.

У 2014 році з 137 цивільних справ даної категорії Апеляційним судом м. Києва було залишено без змін 50 ухвал суду першої інстанції, 32 ухвали скасовані з постановленням нового судового рішення, 30 ухвал скасовано з передачею питання на новий розгляд суду першої інстанції, одну ухвалу скасовано із закриттям провадження по справі. По 21 справі даної категорії у 2014 році апеляційні скарги були повернуті у зв'язку з неусуненням недоліків у визначений строк. По одній справі даної категорії суд прийняв відмову від апеляційної скарги.

Кількість та якість розгляду Апеляційним судом м. Києва справ щодо тимчасового обмеження боржника у праві виїзду за межі України окремо по кожному районному суду м. Києва, ухвали якого оскаржувалися, можна прослідкувати у таблицях:

2013 рік

Найменування районного суду	Кількість розглянутих подань районними судами	Кількість оскаржених ухвал за наслідками розгляду подання	Наслідки розгляду подання районним судом		Розглянуто Апеляційним судом (всього)	Залишено без змін	Скасовано і вирішено по суті	Скасовано і передано на новий розгляд (до суду 1-ї інст.)	Скасовано і закрито провадження	Змінено	Повернуто (у зв'язку з відмовою від апеляційної скарги)	Повернуто, відмовл. у відкр. у зв'язку з неусун. недол. а/с.
			Задоволено	Відмовлено								
Голосівський	29	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0
Дарницький	119	5	4	1	5	1	3	0	0	0	0	1
Деснянський	100	1	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0
Дніпровський	76	4	1	3	4	1	1	0	0	0	1	1
Оболонський			8	2	10	3	3	4	0	0	0	0
Печерський	14	2	1	1	2	1	1	0	0	0	0	0
Подільський	33	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Святошинський	35	5	3	2	5	1	2	2	0	0	0	0
Солом'янський	308	15	9	6	15	5	4	4	2	0	0	0
Шевченківський	в/д	в/д	10	1	11	5	4	2	0	0	0	0
ВСЬОГО			36	18	54	17	19	13	2	0	1	2

2014 рік

Найменування районного суду	Кількість розглянутих подань районними судами	Кількість оскаржених ухвал за наслідками розгляду подання	Наслідки розгляду подання районним судом		Розглянуто Апеляційним судом (всього)	Записано без змін	Скасовано і вирішено по суті	Скасовано і передано на новий Розгляд (до суду 1-ї інст.)	Скасовано і закрито провадження	Змінено	Повернуто (у зв'язку з відмовою від апеляційної скарги)	Повернуто, відмовл. у відкр. у зв'язку з неусп. недоп. а/с.
			Задано волонери	Відмінено								
Голосівський	122	20	11	9	20	10	0	5	0	1	0	4
Дарницький	212	11	7	4	11	5	3	1	0	1	0	1
Деснянський	868	22	3	19	22	9	1	4	0	0	1	7
Дніпровський	89	6	2	4	6	3	1	2	0	0	0	0
Оболонський	в/д*	в/д*	7	4	11	4	5	2	0	0	0	0
Печерський	47	6	5	1	6	1	3	1	0	0	0	1
Подільський	58	4	2	2	4	0	2	0	0	0	0	2
<u>Святошинський</u>	21	12	2	10	12	5	2	3	0	0	0	2
Солом'янський	274	20	11	9	20	5	7	5	1	0	0	2
<u>Шевченківський</u>	в/д*	в/д*	13	12	25	8	8	7	0	0	0	2
ВСЬОГО			63	74	137	50	32	30	1	2	1	21

* Шевченківський районний суд м. Києва надав загальні зведені статистичні дані за 2013 – 2014 рік, згідно з якими, судом розглянуто 419 справ, з яких 71 ухвалу оскаржено в апеляційному порядку. Оболонський районний суд надав дані за 2013 – 2014 рік, згідно з якими, судом розглянуто 239 справ, з яких 19 ухвал оскаржено в апеляційному порядку.

Наведені дані свідчать про те, що судами в переважній більшості правильно вирішуються справи щодо тимчасового обмеження боржника у праві виїзду за межі України.

Проте за наслідками апеляційного розгляду справ вказаної категорії має місце певна кількість скасованих судових рішень районних судів, що, у свою чергу, свідчить про неповне з'ясування обставин, які мають значення для справи, неправильне застосування норм матеріального та процесуального права, а також про наявність проблемних питань, які потребують відповідних роз'яснень.

Юрисдикція судів щодо вирішення справ про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України

Відповідно до ст. 377-1 Цивільного процесуального кодексу України питання щодо тимчасового обмеження боржника – фізичної особи або керівника боржника – юридичної особи у праві виїзду за межі України вирішується судом за правилами цивільного судочинства.

Відповідно до висновків проведеного у 2013 р. Верховним Судом України узагальнення щодо вирішення питання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України ст. 377-1 ЦПК є спеціальною нормою, яка застосовується на стадії виконання судових рішень, ухвалених незалежно від виду судочинства та рішень інших органів (посадових осіб).

Аналіз судової практики місцевих судів та Апеляційного суду м. Києва за 2013-2014 рр. свідчить про те, що суди приймали рішення щодо тимчасового обмеження у праві виїзду за межі України боржника-фізичної особи або керівника боржника-юридичної особи у праві виїзду за межі України при виконанні судових рішень, ухвалених як за правилами ЦПК, так і за правилами КАС, ГПК. Допущені місцевими судами помилки з цього питання виправлялися Апеляційним судом м. Києва

Так, ухвалою Дніпровського районного суду м. Києва від 08 серпня 2014 р. подання державного виконавця державної виконавчої служби Дніпровського районного управління юстиції в м. Києві повернуто державному виконавцю на підставі положень ч. 1 ст. 122 ЦПК України. Постановляючи оскаржувану ухвалу, районний суд виходив з того, що виконавчий документ був виданий судом господарської юрисдикції, а тому вирішення процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень у господарських справах в порядку цивільного судочинства, не допускається.

В подальшому вказана ухвала була скасована апеляційним судом. При цьому апеляційний суд зазначив, що ст. 377-1 ЦПК України є спеціальною нормою, яка застосовується на стадії виконання судових рішень, ухвалених незалежно від виду судочинства та рішень інших органів (посадових осіб).

У 2013 р. мали місце випадки, коли при розгляді апеляційних скарг на судові рішення по справах даної категорії судові колегії Апеляційного суду м. Києва приймали рішення про наявність підстав для закриття провадження по справі з тих підстав, що вирішення процесуальних питань, пов'язаних з виконанням рішень, ухвал, постанов у господарських та адміністративних справах у порядку цивільного судочинства не допускається.

Так, ухвалою Солом'янського районного суду м. Києва від 29 січня 2013 р. задоволено подання державного виконавця ВДВС Солом'янського РУЮ у м. Києві та обмежено Г. у праві виїзду за межі України без вилучення паспортного документа.

Підставою для задоволення подання стало те, що боржник ухилився від виконання зобов'язання, покладеного рішенням Господарського суду м. Києва.

Ухвалою колегії суддів судової палати з розгляду цивільних справ Апеляційного суду м. Києва від 03 квітня 2013 року ухвалу Солом'янського районного суду м. Києва від 29 січня 2013 року скасовано, провадження у справі за поданням державного виконавця ВДВС Солом'янського РУЮ в м. Києві про обмеження Г. у праві виїзду за кордон – закрито.

Причиною скасування судом апеляційної інстанції ухвали районного суду та закриття провадження у справі стало те, що подання державного виконавця про тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України не підлягало розгляду судом в порядку цивільного судочинства, оскільки питання щодо виконання рішення Господарського суду м. Києва повинен вирішувати господарський суд, позаяк загальні суди здійснюють контроль за виконанням судових рішень загальних судів.

З аналогічних правових підстав Апеляційним судом м. Києва ухвалою від 24 квітня 2013 р. скасовано ухвалу Солом'янського районного суду м. Києва від 08 лютого 2013 р. про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України М. без вилучення паспортного документа до виконання боржником зобов'язань за виконавчим листом №2-а-5978/12/2670, виданого 25.06.2012 року Окружним адміністративним судом м. Києва, та закрито провадження у справі.

Правозастосовна практика Апеляційного суду м. Києва при розгляді в даному випадку ґрунтувалася на роз'ясненнях проблемних питань практики розгляду судами заяв щодо обмеження виїзду за кордон осіб, які мають невиконані зобов'язання (авт. Євтушенко О.І., Козловська Л.В.), викладених у офіційному друкованому органі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Часопис цивільного і кримінального судочинства» (№3(6)2012), згідно з якими при вирішенні питання щодо розмежування цивільної, кримінальної, господарської чи адміністративної юрисдикції при розгляді справ про обмеження права боржника на виїзд за межі України, слід керуватися тим, що процесуальний порядок обмеження права боржника на виїзд за кордон встановлений виключно нормами ЦПК України (ст. 377-1). Оскільки Кодекс адміністративного судочинства України та Господарський процесуальний кодекс України не містять норм щодо процесуального порядку обмеження права боржника на виїзд за межі України, а застосування процесуальних норм за аналогією при здійсненні судочинства не допускається, то обмеження боржника у праві виїзду за межі України можливе лише в порядку цивільної юрисдикції на підставі ст. 377-1 ЦПК України, якщо здійснюється виконання судових рішень у цивільних справах. Вирішення процесуальних питань, пов'язаних з виконанням рішень, ухвал, постанов у господарських та адміністративних справах, у порядку цивільного судочинства не допускається.

Підсудність

Підсудність вирішення питання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України визначена ч.1 ст. 377-1 ЦПК, в якій зазначено, що подання державного виконавця вирішується судом за місцезнаходженням органу ДВС.

Надані судами першої інстанції цивільні справи для проведення даного аналізу свідчать, що всі подання державних виконавців розглядалися за місцем знаходження органу ДВС.

Суб'єкти звернення до суду

Відповідно до п.18 ч.3 ст. 11 Закону України «Про виконавче провадження» державний виконавець має право у разі ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням, звертатися до суду за встановленням тимчасового обмеження у праві виїзду боржника-фізичної особи або керівника боржника-юридичної особи за межі України до виконання зобов'язань за рішенням. Реалізація цих прав здійснюється шляхом звернення до суду в порядку ст. 377-1 ЦПК з поданням про тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України, яка також визначає, що суб'єктом такого звернення до суду є державний виконавець.

Справи даної категорії, які надійшли для аналізу судової практики, свідчать, що судами першої інстанції у 2013-2014 рр. допускалися помилки у визначенні суб'єкта звернення.

У березні 2013 р. головний державний виконавець ВДВС Святошинського РУЮ у м. Києві звернувся до суду з поданням, в якому просив тимчасово обмежити боржника К. у праві виїзду за межі України, посилаючись на те, що боржник не виконує рішення суду про стягнення на користь ПАТ «Універсал Банк» боргу в розмірі 1 750578 грн. та судового збору.

Ухвалою Святошинського районного суду м. Києва від 11 квітня 2013 року у задоволенні подання державного виконавця ВДВС Святошинського РУЮ в м. Києві відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні подання, суд першої інстанції виходив з того, що контроль та виконання обмежень права виїзду за межі України покладено на органи Державної прикордонної служби України, а відтак вирішення питання щодо тимчасового обмеження боржника у праві виїзду за межі України належить до виключної компетенції Державної прикордонної служби України та виходить за межі компетенції суду.

Однак суд першої інстанції дійшов такого висновку з порушенням норм процесуального права, не врахувавши, що подання державного виконавця було здійснено на підставі ст. 377-1 ЦПК України та п. 18 ч. 3 ст. 11 Закону України «Про виконавче провадження», згідно з якими функцію вирішення питання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України покладено на суд, а спосіб виконання такого обмеження належить до компетенції органу, уповноваженого вирішувати питання щодо забезпечення виїзду за межі України.

Порушення судом першої інстанції встановленого законом порядку для вирішення питання щодо тимчасово обмеження боржника у праві

виїзду за межі України призвело до скасування Апеляційним судом м. Києва постановленої ухвали з передачею питання на новий розгляд до суду першої інстанції.

Перелік осіб, яких Законом України «Про державну виконавчу службу» визначено як державних виконавців, міститься у ст. 4 цього Закону, положення якої слід враховувати при перевірці, чи належний суб'єкт звернувся до суду з поданням. Відповідно до ст. 4 даного Закону державними виконавцями є: начальник відділу примусового виконання рішень, заступник начальника відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України, головний державний виконавець, старший державний виконавець, державний виконавець відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України, начальники відділів примусового виконання рішень управління державної виконавчої служби Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі, їх заступники, головні державні виконавці, старші державні виконавці, державні виконавці відділів примусового виконання рішень управлінь державної виконавчої служби Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі, заступник начальника районного, районного в місті, міського (міста обласного значення), міськрайонного управління юстиції - начальник відділу державної виконавчої служби, заступник начальника, головний державний виконавець, старший державний виконавець, державний виконавець районного, районного в місті, міського (міста обласного значення), міськрайонного відділу державної виконавчої служби відповідного управління юстиції.

У випадку заміни державного виконавця після відкриття виконавчого провадження до подання мають бути додані документи, які підтверджують, що з поданням до суду звернувся саме той виконавець, який здійснює виконання за конкретним виконавчим документом.

Справи, які надійшли для аналізу судової практики, свідчать про наявність випадків, коли суд не перевіряв, чи звернувся з поданням саме той виконавець, який здійснює виконання за конкретним виконавчим документом.

Ухвалою Шевченківського районного суду м. Києва від 09 грудня 2013 р. було задоволено подання державного виконавця Відділу примусового виконання рішень ДВС України Р. про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України боржника Ч. з вилученням паспортного документа.

Скасовуючи ухвалу Шевченківського районного суду м. Києва від 09 грудня 2013 р. та передаючи питання на новий розгляд до суду першої інстанції, Апеляційний суд м. Києва виходив з того, що матеріали справи містять відомості про те, що виконавче провадження відкрито постановою державного виконавця Г., а подання про тимчасове обмеження у праві виїзду за кордон – здійснено державним виконавцем Р. При цьому при розгляді справи суд першої інстанції не перевіряв, чи є Р. державним виконавцем саме у цьому виконавчому провадженні.

Форма і зміст подання ДВС

Вимоги щодо форми і змісту подання державного виконавця про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України передбачені Інструкцією з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. №512/5. Відповідно до розділу XI даної Інструкції подання повинно містити: найменування суду, до якого направляється подання; реквізити виконавчого документа, який перебуває на виконанні; реквізити виконавчого провадження; прізвище, ім'я та по батькові особи (боржника), дату народження (число, місяць, рік); підтвердження факту ухилення боржника від виконання своїх зобов'язань.

У поданні мають бути визначені заходи (тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України з вилученням паспортного документа чи без такого), найменування органів, які мають їх здійснити. У разі тимчасового обмеження особи (боржника) у праві виїзду за межі України з вилученням паспортного документа зазначаються вид паспортного документа (для громадян України - дипломатичний паспорт, службовий паспорт, паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, посвідчення особи моряка тощо; для іноземців та осіб без громадянства - паспортний документ, що підтверджує громадянство іноземця або посвідчує особу без громадянства), його серія та номер, а також найменування та місцезнаходження державного органу, до якого повинен надсилатися вилучений паспортний документ.

До подання додаються копії виконавчого документа, постанови про відкриття виконавчого провадження та копії інших документів (за потреби). У поданні також можуть зазначатися адреса місця проживання боржника та інші відомості про цю особу.

Для забезпечення контролю щодо осіб (боржників) та проведення їх однозначної ідентифікації під час перетинання ними державного кордону України потрібно зазначати прізвища та імена. У разі відсутності цих даних державний виконавець отримує їх у суді, який виніс рішення відносно такого боржника, або у відповідних органах, які здійснюють реєстрацію місця проживання громадян України та іноземців.

Законом України «Про судовий збір» не передбачено справляння судового збору за подачу до суду подання державного виконавця про тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України.

Недодержання суб'єктом звернення до суду, що звертається до суду, встановленої форми та змісту подання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України зазвичай мало наслідком відмову в його задоволенні.

Так, ухвалою Печерського районного суду м. Києва від 07 грудня 2012 р. відмовлено у задоволенні подання державного виконавця ВДВС Печерського РУЮ у м. Києві Ю. щодо тимчасового обмеження керівника ТОВ «Геопасифік» у праві виїзду за межі України з підстав відсутності у ньому даних про особу (боржника), відносно якої ставиться питання про обмеження у праві виїзду за межі України, а саме її прізвище, ім'я та по батькові, дату народження.

Оскільки подання державного виконавця ВДВС Печерського РУЮ в м. Києві Ю. не відповідало встановленим вимогам Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від

02.04.2012 року №512/5, щодо форми та змісту, ухвала Печерського районного суду м. Києва від 07 грудня 2012 року була залишена без змін ухвалою колегії суддів Апеляційного суду м. Києва від 14.03.2013 р.

Під час проведення даного аналізу також були виявлені випадки розгляду подання державного виконавця про тимчасове обмеження боржника, яке не було погоджено начальником відділу державної виконавчої служби.

Загальні питання розгляду подань про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України

Відповідно до ч.2 ст. 377-1 ЦПК України подання державного виконавця про встановлення тимчасового обмеження у праві виїзду за межі України суд розглядає негайно без виклику чи повідомлення сторін та інших заінтересованих осіб за участю державного виконавця.

Як свідчать матеріали цивільних справ даної категорії, у переважній більшості випадків місцевими судами подання державного виконавця приймається до розгляду без вирішення питання про відкриття провадження по справі. Ухвали про відкриття провадження по справах даної категорії відсутні у справах, які надійшли для проведення аналізу з Дніпровського, Голосіївського, Оболонського, Подільського, Святошинського, Солом'янського районних судів м. Києва. Питання відкриття провадження по справах вирішувалося лише деякими судьями Дарницького, Печерського і Шевченківського районних судів м. Києва.

Саме на стадії відкриття провадження по справі суд має перевірити питання підсудності та відповідності подання державного виконавця вимогам Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 02 квітня 2012 р. В цій стадії суд може повернути подання державного виконавця на підставі п.4 ч.3 ст. 121 ЦПК (не підсудність), а у випадку невідповідності форми та змісту подання, відсутності погодження його з начальником ДВС надати строк для усунення наявних недоліків.

Невідповідність подання державного виконавця вимогам ч.1 ст. 377-1 ЦПК України була підставою для постановлення місцевим судом ухвали про відмову в його задоволенні.

Так, ухвалою Святошинського районного суду м. Києва від 01 вересня 2014 року в задоволенні подання ВДВС Святошинського РУЮ в м. Києві про тимчасове обмеження боржника Т. у праві виїзду за межі України було відмовлено. Відмова у задоволенні подання була обґрунтована відсутністю його погодження начальником ДВС.

З урахуванням даних вимог процесуального закону щодо негайного розгляду подання державного виконавця та унеможливлення його повідомлення про місце і час розгляду справи вважається за доцільне обов'язкове постановлення судом ухвали про відкриття провадження по справі, із зазначенням про обов'язкову явку державного виконавця в судові засідання із наданням матеріалів виконавчого провадження. В цій же ухвалі доцільно зазначити про виклик державного виконавця в судові засідання в порядку, передбаченому ч.6 ст.74 ЦПК України (телефонограмою, факсом чи за допомогою інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику).

Ухилення боржника від виконання зобов'язань

За змістом п.18 ч.3 ст.11 Закону України «Про виконавче провадження» державний виконавець під час здійснення виконавчого провадження має право у разі ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням, звертатися до суду за встановленням тимчасового обмеження у праві виїзду боржника-фізичної особи або керівника боржника-юридичної особи за межі України – до виконання зобов'язань за рішенням.

Відповідно до висновків, викладених Верховним Судом України при проведенні узагальнення судової практики щодо вирішення питання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України, ухилення боржника від виконання своїх зобов'язань є оціночним поняттям. Обов'язок доведення факту ухилення боржника від виконання зобов'язання покладається на державного виконавця, який ініціює встановлення тимчасового обмеження у виїзді особи за межі України.

Законом передбачено юридичні санкції у вигляді тимчасового обмеження у праві виїзду не за наявності факту невиконання зобов'язань, а за ухилення від їх виконання. У зв'язку з цим з метою всебічного і повного з'ясування всіх обставин справи, встановлення дійсних прав та обов'язків учасників спірних правовідносин суду належить з'ясувати, чи дійсно особа свідомо не виконувала належні до виконання зобов'язання в повному обсязі або частково.

Теоретично невиконання зобов'язання може бути зумовлене об'єктивними причинами, наприклад, внаслідок відсутності майна, роботи, незадовільного фінансового стану, тривалого відрядження, важкої хвороби тощо. Однак воно може мати й принципово інше походження, суб'єктивне, коли боржник свідомо ухиляється від виконання - має змогу виконати зобов'язання у повному обсязі або частково, але не робить цього без поважних причин.

Саме невиконання боржником самостійно зобов'язань протягом строку, про що вказує державний виконавець в постанові про відкриття виконавчого провадження, не може свідчити про ухилення боржника від виконання покладених на нього рішенням обов'язків.

На момент звернення до суду з поданням факт ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням, повинен вже відбутися і бути об'єктивно наявним та вбачатися з матеріалів виконавчого провадження.

У зв'язку із цим про ухилення боржника від виконання покладених на нього рішенням обов'язків у виконавчому провадженні може свідчити невиконання ним своїх обов'язків, передбачених ч. 6 ст. 12 «Про виконавче провадження», зокрема, утримання від вчинення дій, які унеможливають чи ускладнюють виконання рішення; надання у строк, встановлений державним виконавцем, достовірних відомостей про свої доходи та майно, у тому числі про майно, яким він володіє спільно з іншими особами, про рахунки у банках чи інших фінансових установах; своєчасна явка за викликом державного виконавця; письмове повідомлення державному виконавцю про майно, що перебуває в заставі або в інших осіб, а також про кошти та майно, належні боржникові від інших осіб.

Як вбачається із наданих для проведення аналізу справ, суди відмовляли у задоволенні подання державного виконавця про тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України з підстав недоведеності ухилення

боржника від виконання рішення суду. Після перегляду в апеляційному порядку таких ухвал у переважній більшості вони були залишені без змін судом апеляційної інстанції.

Так, державний виконавець ВДВС Солом'янського РУЮ у м. Києві Ц. звернулася до Солом'янського районного суду із поданням про тимчасове обмеження В. права виїзду за межі України, обґрунтовуючи його тим, що боржник ухиляється від виконання рішення суду про стягнення на користь ТОВ «Кредит Колекшн Груп» боргу в розмірі 138123, 35 грн.

З подання державного виконавця та доданих до нього документів вбачалося, що при примусовому виконанні судового рішення державним виконавцем вчинені наступні виконавчі дії: зроблено запити щодо наявності у боржниці майна, винесено постанови про арешт майна та грошових коштів, здійснено вихід за відомим місцем проживання боржниці.

Ухвалою Солом'янського районного суду м. Києва від 14 серпня 2013 р. у задоволенні подання державного виконавця відмовлено з тих підстав, що державним виконавцем не вчинено усіх дій щодо виконання судового рішення та не доведено свідомого ухилення В. від виконання рішення суду.

З такими висновками погодилася колегія суддів Апеляційного суду м. Києва, яка ухвалою від 23 жовтня 2013 р., залишаючи без змін ухвалу Солом'янського районного суду м. Києва від 14 серпня 2013 р., зазначила, що, звертаючись до суду з поданням про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України, державний виконавець не надав суду доказів того, що боржник ухиляється від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням суду, та що ним вчинено всі дії, передбачені Законом України «Про виконавче провадження», спрямовані на погашення боргу та саме державний виконавець зобов'язаний довести суду з наданням відповідних матеріалів виконавчого провадження необхідність обмеження конституційного права боржника у виконавчому провадженні.

Зокрема, державним виконавцем в поданні не було наведено доказів того, що боржник вчиняє дії, які спрямовані на ухилення виконання зобов'язання та які унеможливають чи ускладнюють виконання рішення суду, що боржник за час виконання рішення виїжджав за межі України, що призвело до виникнення заборгованості, або боржник безпідставно не з'являвся на виклики державного виконавця.

З подібних правових підстав ухвалою колегії Апеляційного суду м. Києва від 27 березня 2014 р. була залишена без змін ухвала Голосіївського районного суду м. Києва від 29 січня 2014 р. про відмову в задоволенні подання державного виконавця ВДВС Голосіївського РУЮ в м. Києві С. про встановлення тимчасового обмеження боржнику за виконавчим провадженням Ф. у праві виїзду за межі України, яке було обґрунтоване тим, що боржник ухиляється від добровільного виконання зазначеного судового рішення, що проявляється саме в його несплаті боргу у встановлені законодавством строки та його неявці на виклики ДВС Голосіївського РУЮ.

Крім недоведеності підстав для задоволення подання державного виконавця, Апеляційний суд м. Києва при розгляді вищевказаної справи звернув увагу суду першої інстанції на відсутність з доданих до подання документів

відомостей обізнаності боржника про наявність відкритого виконавчого провадження та надання строку добровільного виконання рішення суду. Крім того, державним виконавцем навіть не перевірялося місце реєстрації та місце перебування боржника, не перевірялися наявність у нього рухомого та нерухомого майна та факт перетину останнім державного кордону.

За доведеністю підстав вважати, що боржник ухиляється від виконання зобов'язань за рішенням суду місцеві суди задовольняли подання державного виконавця про тимчасове обмеження особи у праві виїзду за межі України. Правильність висновків суду першої інстанції були підтверджені апеляційним судом.

Ухвалою Оболонського районного суду м. Києва від 07 лютого 2013 р. задоволено подання головного державного виконавця ВДВС Оболонського РЮУ у м. Києві К. Тимчасово обмежено С., у праві виїзду за межі України до виконання нею зобов'язання по виконавчому документу в справі про стягнення з С. на користь Р. заборгованості у сумі 106 974 грн. 20 коп.

Задовольняючи подання, суд виходив з того, що державним виконавцем при примусовому виконанні судового рішення вчинені усі можливі виконавчі дії, а саме: викликано С. для сплати боргу або надання державному виконавцю підтверджуючих документів про сплату, зроблено запити щодо наявності у боржника майна, винесено постанови про арешт майна боржника та оголошення заборони на його відчуження.

Крім того, зі змісту доданих до подання документів вбачалося, що боржник С. після ухвалення судом рішення про стягнення боргу вчиняла дії щодо відчуження належного їй на праві власності нерухомого майна, що свідчить про ухилення останньої від виконання судового рішення.

Ухвалою колегії суддів Апеляційного суду м. Києва апеляційну скаргу боржника С. було відхилено, а оскаржувану ухвалу Оболонського районного суду м. Києва від 07 лютого 2013 р. залишено без змін.

Апеляційним судом м. Києва виправлялися помилки судів першої інстанції у разі безпідставного задоволення подання державного виконавця у тимчасовому обмеженні у праві виїзду за межі України.

Ухвалою Шевченківського районного суду м. Києва від 05 лютого 2014 року за результатами розгляду подання державного виконавця тимчасово обмежено громадянина України А. у праві виїзду за межі України, з вилученням паспорта громадянина України для виїзду за межі України, до виконання ним своїх зобов'язань, покладених за виконавчим листом №2-2743/1-10, виданого 11 лютого 2012 р. Дніпровським районним судом м. Києва, про стягнення з А. на користь ПАТ «БТА Банк» заборгованості в розмірі 19 047 630,37 грн. та судових витрат по справі.

Задовольняючи частково подання державного виконавця, суд першої інстанції вважав повністю доведеними доводи державного виконавця про те, що виїзд боржника за межі України унеможливить проведення виконавчих дій, які можуть бути проведені виключно в його присутності, та ставить під загрозу повноту здійснення виконавчого провадження.

Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 05 лютого 2014 р. була скасована ухвалою колегії суддів Апеляційного суду м. Києва від 15 травня

2014 р. та постановлено нову ухвалу про відмову в задоволенні подання державного виконавця з підстав недоведеності факту ухилення боржника А. від виконання рішення суду.

Судовою колегією при розгляді справи в апеляційному порядку було встановлено, що боржник не ухилився від виконання обов'язків з погашення боргу, оскільки невиконання ним зобов'язань не може свідчити про його ухилення від цього. Крім того, було встановлено, що частина належного боржнику майна на момент розгляду подання в суді була реалізована державною виконавчою службою з прилюдних торгів в рахунок погашення заборгованості перед стягувачем.

Аналіз скасованих у 2013-2014 рр. Апеляційним судом м. Києва ухвал судів першої інстанції по справах даної категорії свідчить, що в деяких випадках підставою для задоволення подання державного виконавця суди першої інстанції визначали лише обізнаність боржника виконати рішення суду, а також можливість виїхати за межі України, що може призвести до складнення виконання рішення суду.

Під час проведення даного аналізу була вивчена ухвала Святошинського районного суду м. Києва від 14 листопада 2013 р., якою відмовлено у задоволенні подання державного виконавця ВДВС Святошинського РУЮ у місті Києві про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України керівника ТОВ «ТПК «Калита» - П. Підставою для відмови у задоволенні подання став висновок суду, що Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» регулює порядок здійснення права громадян України на виїзд з України і в'їзд в Україну, порядок оформлення документів для зарубіжних поїздок, визначає випадки тимчасового обмеження права громадян на виїзд з України і встановлює порядок розв'язання спорів у цій сфері. Зазначеним Законом не передбачено тимчасового обмеження виїзду за кордон боржника у виконавчому провадженні до виконання рішення суду за ухвалою суду.

З аналогічних підстав була постановлена ухвала Святошинського районного суду м. Києва від 27 серпня 2013 р. про відмову в задоволенні подання головного державного виконавця ВДВС Святошинського РУЮ в м. Києві щодо тимчасового обмеження боржника Б. у праві виїзду за межі України.

Вищевказані ухвали суду першої інстанції не були оскаржені в апеляційному порядку.

Непоодинокі є випадки, коли суд першої інстанції задовольняв подання державного виконавця не перевіривши тієї обставини, чи є особа, відносно якої ставиться питання про обмеження у праві виїзду за кордон, боржником за виконавчим документом або керівником юридичної особи-боржника, щодо якої звертається державний виконавець з поданням.

Так, ухвалою Солом'янського районного суду м. Києва від 18 листопада 2011 р. задоволено подання старшого державного виконавця ВДВС Солом'янського РУЮ у м. Києві Б. про обмеження керівника юридичної особи М. у праві виїзду за межі України з вилученням паспортного документа. Обмежено керівника ТОВ «Українська гірнична корпорація» М. у праві виїзду за межі України з вилученням паспортного документа до виконання ним виконавчого листа № 2-2687, виданого 06.12.2010 року Шевченківським

районним судом м. Києва, наказу № 8/1198, виданого 11.01.2010 року Господарським судом Житомирської області, виконавчого листа № 888/10, виданого 8.02.2010 року Житомирським окружним адміністративним судом. Виконання заходів щодо обмеження права виїзду за межі України з вилученням паспортного документа покладено на Адміністрацію державної прикордонної служби України.

Подання державного виконавця було обґрунтовано тим, що боржник фізична особа – підприємець М., який є керівником юридичної особи ТОВ «Українська гірнична корпорація», тривалий час ухиляється від виконання рішень судів про стягнення боргу.

Задовольняючи подання, суд першої інстанції виходив з того, що виїзд боржника за межі України може ускладнити чи унеможливити виконання рішень судів про стягнення боргу.

З такими висновками не погодилася колегія суддів Апеляційного суду м. Києва, яка скасувала оскаржувану ухвалу з передачею до суду першої інстанції питання на новий розгляд. Колегія суду зазначила, що державний виконавець просив суд постановити ухвалу про тимчасове обмеження фізичної особи – підприємця М. у праві виїзду за межі України, який не був боржником за виданими судом виконавчими листами, та не врахував, що таким боржником є ТОВ «Українська гірнична корпорація».

Ухвалою колегії суддів Апеляційного суду м. Києва від 17 липня 2013 р. скасовано ухвалу Шевченківського районного суду м. Києва від 21 грудня 2011 р. та постановлено нову ухвалу, якою відмовлено у задоволенні подання старшого державного виконавця ВДВС Шевченківського РУЮ у м. Києві П. про тимчасове обмеження А., як керівника боржника - юридичної особи у праві виїзду за межі України до виконання зобов'язань за виданим Господарським судом м. Києва наказом від 09 лютого 2010 року №6/705 про стягнення з ТОВ «Ріелтком» на користь ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» боргу в розмірі 3 188 доларів США та 13 769 грн.

Підставою для скасування ухвали суду першої інстанції та постановлення нової про відмову в задоволенні подання стало те, що на момент звернення державного виконавця до суду з поданням про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України А. не був керівником ТОВ «Ріелтком», що підтверджувалося доданим до апеляційної скарги наказом директора ТОВ «Ріелтком» № 2-К від 01 грудня 2011 р. про звільнення А. з посади директора на підставі протоколу зборів засновників товариства №12.

З аналогічних підстав Апеляційним судом м. Києва була скасована ухвала Голосіївського районного суду м. Києва від 17 червня 2014 р. про задоволення подання старшого державного виконавця ВДВС Голосіївського РУЮ у м. Києві С. про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України П. без вилучення паспортного документа до виконання зобов'язань за виконавчим документом № 2/825/454/2012, виданим відповідно до рішення Хортицького районного суду м. Запоріжжя від 17.10.2012 про стягнення з ПрАТ «Грінко» на користь Б. грошових коштів у розмірі 1 096 507,26 грн.

Наведені приклади свідчать про різну практику суду апеляційної інстанції з цього приводу. Наявність підстав для направлення подання державного

виконавця на новий розгляд суду першої інстанції є спірною, оскільки матеріали справи містять достатньо доказів для вирішення питання по суті судом апеляційної інстанції.

Судові рішення Апеляційного суду м. Києва за 2013-2014 рр. по справах даної категорії свідчать, що за відсутності даних про повідомлення державного виконавця про місце і час розгляду його подання судом першої інстанції в переважній більшості випадків ухвали місцевих судів були скасовані з передачею справи на новий розгляд.

Так, ухвалою Апеляційного суду м. Києва від 25 листопада 2014 р. скасовано ухвалу Деснянського районного суду м. Києва від 11 вересня 2014 р. про відмову у задоволенні подання державного виконавця ВДВС Деснянського РУЮ у м. Києві про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України боржника К. з передачею питання на новий розгляд до суду першої інстанції.

Причиною скасування ухвали районного суду є відсутність у матеріалах справи доказів вручення державному виконавцю повістки про дату призначення розгляду подання відповідно до вимог ст. 76 ЦПК України.

При цьому суд апеляційної інстанції зазначив, що вирішення питання про тимчасове обмеження конституційного права за поданням державного виконавця за його відсутності не є виправданим, оскільки саме він зобов'язаний довести суду з наданням відповідних матеріалів виконавчого провадження необхідність обмеження права боржника у виконавчому провадженні.

Форма судового рішення за результатами розгляду подань державних виконавців

З аналізу справ даної категорії вбачається, що за результатами розгляду подань державних виконавців постановлялись ухвали у вигляді окремих процесуальних документів, що відповідає вимогам ч.2 ст. 208 ЦПК, ч.4 ст. 209, ст.210 ЦПК та розділу VI ЦПК. Судові рішення по справах даної категорії ухвалювалися іменем України.

Найбільш поширеним недоліком постановлених ухвал за результатами подань в порядку ст. 377-1 ЦПК є відсутність достатньої аргументації про необхідність застосування вказаного обмеження та оцінку доказів, поданих державним виконавцем. Мали місце випадки, коли мотивувальна частина взагалі була відсутня.

Так, за поданням старшого державного виконавця ВДВС Святошинського РУЮ у м. Києві щодо Г. суд обмежився відтворенням змісту ст.377-1 ЦПК, п.18 ч.3 ст.11 Закону України «Про виконавче провадження», а також необхідністю забезпечення виконання рішення суду.

По справах даної категорії в резолютивній частині судового рішення про задоволення подання державного виконавця обов'язково має бути зазначено: прізвище, ім'я, по батькові боржника – фізичної особи або керівника боржника-юридичної особи, число, місяць і рік народження, місце реєстрації для боржника-фізичної особи або юридична адреса для боржника-юридичної особи і фактичне місце проживання або знаходження відповідно для фізичних і юридичних осіб, також з обов'язковим зазначенням громадянства країни боржника. Також у цій частині зазначається, до якого моменту діють

обмеження, тобто виконання якого зобов'язання, покладеного на боржника рішенням, є підставою для їх припинення. За рекомендаціями Верховного Суду України, які викладені в узагальненні судової практики щодо вирішення питання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України, в ухвалі слід зазначити резолютивну частину рішення, яке перебуває на виконанні у підрозділі ДВС та на підставі якого вноситься подання.

Слід зазначити, що резолютивна частина ухвал суду першої інстанції про тимчасове обмеження особи у праві виїзду за межі України не містила всіх необхідних даних, необхідних для виконання судового рішення.

Наприклад, резолютивна частина ухвали Шевченківського районного суду м. Києва від 21 червня 2013 р. про задоволення подання державного виконавця викладена наступним чином: «Тимчасово обмежити С. у праві виїзду за межі України, без вилучення паспортного документа до виконання ним зобов'язань, покладених на нього рішенням Ладизжинського міського суду Вінницької області від 20 листопада 2009 р. по справі № 2-339-2009.

Резолютивна частина ухвали Солом'янського районного суду м. Києва від 08 лютого 2013 р. про задоволення подання державного виконавця викладена наступним чином: «Тимчасово обмежити у праві виїзду за межі України керівника боржника Товариство з обмеженою відповідальністю «Ладобуд» М., без вилучення паспортного документа, до виконання боржником своїх зобов'язань за виконавчим листом № 2-а-5978/12/2670, виданим 25 червня 2012 р. Окружним адміністративним судом м. Києва».

Резолютивна частина ухвали Печерського районного суду м. Києва від 23 липня 2014 р. про задоволення подання державного виконавця викладена наступним чином: «Обмежити Г. у праві виїзду за межі України до виконання майнових зобов'язань».

Відповідно до ст. 13 ЦПК України особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не беруть участь у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права та обов'язки, мають право на апеляційне та касаційне оскарження судових рішень.

Згідно з п. 24-1 ч.1 ст. 293 ЦПК України окремо від рішення суду можуть оскаржені в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції щодо тимчасового обмеження у праві виїзду за межі України.

Строки апеляційного оскарження ухвали суду першої інстанції визначені ч.2 ст. 294 ЦПК.

Судова практика свідчить, що, постановляючи ухвали за наслідками розгляду подання державного виконавця щодо встановлення тимчасового обмеження відносно боржника у праві виїзду за межі України, районні суди зазначали в резолютивній частині можливість їх оскарження в апеляційному порядку. Проте мали місце випадки, коли у разі відмови у задоволенні подання державного виконавця в резолютивній частині зазначалося, що така ухвала не підлягає апеляційному оскарженню.

Під час проведення даного аналізу виявлений випадок, коли допущена до апеляційного розгляду апеляційна скарга державного виконавця на ухвалу районного суду про відмову в задоволенні подання про тимчасове обмеження особи у праві виїзду за межі України була повернута зі стадії апеляційного

розгляду, а апеляційне провадження закрито.

Так, ухвалою Дарницького районного суду м. Києва від 16 квітня 2013 р. відмовлено державному виконавцю ВДВС Дарницького РУЮ у м. Києві у задоволенні подання про тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України.

Ухвалою колегії суддів Апеляційного суду м. Києва від 25 липня 2013 р. апеляційне провадження у зазначеній справі закрито, апеляційну скаргу державного виконавця на ухвалу Дарницького районного суду м. Києва від 16 квітня 2013 р. повернуто особі, яка її подала.

Закриваючи апеляційне провадження у справі, колегія суддів Апеляційного суду м. Києва виходила з того, що за змістом п. 24-1 ч.1 ст. 293 ЦПК України ухвала суду першої інстанції про відмову в задоволенні подання державного виконавця про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України оскарженню не підлягає.

Посилаючись на роз'яснення, викладені у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику розгляду цивільних справ у апеляційному порядку», суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що окремо від рішення суду в апеляційному порядку можуть бути оскаржені ухвали суду першої інстанції, зазначені в ст. 293 ЦПК України відповідно до буквального змісту кожного з пунктів.

При цьому, обґрунтовуючи ухвалу, апеляційний суд зазначив, що аналіз рішень Конституційного Суду України від 27 січня 2010 року, 28 квітня 2010 р., 08 липня 2010 р. та 02 листопада 2011 р., якими **надано офіційне тлумачення пунктів 2,12,18,28 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України** щодо забезпечення апеляційного оскарження ухвал суду, свідчить про системний підхід до розуміння змісту ухвал, які передбачені частиною першою статті 293 Цивільного процесуального кодексу України і які оскаржуються в апеляційному порядку окремо від рішення суду.

Згідно із зазначеними рішеннями Конституційного Суду України у цивільному процесі апеляційному оскарженню підлягають ухвали суду за винятком випадків, коли таке оскарження заборонено законом.

Такі ж роз'яснення викладені в Інформаційному листі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 12 липня 2011 р. «Щодо можливості оскарження окремо від рішення суду ухвал, перелічених у ст. 293 Цивільного процесуального кодексу, у контексті роз'яснення, яке міститься в абз. 5 п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду від 24.10.2008 №12 «Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку»».

З урахуванням викладеного апеляційний суд дійшов висновку, що ухвала суду про відмову в задоволенні подання державного виконавця про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України апеляційному оскарженню не підлягає, відповідно до ст. 377-1 Цивільного процесуального кодексу України рішення суду не ухвалюється, а постановляються ухвали і Конституційний Суд України офіційного тлумачення зазначеної норми процесуального права не надавав.

З такими висновками не погодилася Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, яка ухвалою від 27 листопада 2013 р. у справі

№ 6-36440св13 скасувала постановлену 25 липня 2013 р. Апеляційним судом м. Києва ухвалу та направила справу до суду апеляційної інстанції на новий судовий розгляд.

Скасовуючи оскаржувану ухвалу, суд касаційної інстанції виходив з того, що ухвала суду першої інстанції про відмову в задоволенні подання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України і ухвала суду першої інстанції про задоволення відповідного подання підлягає апеляційному оскарженню в обґрунтування чого послався на регламентоване ч.1 ст. 14 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» право учасників судового процесу та інших осіб у випадках і порядку, встановлених процесуальним законом на апеляційне та касаційне оскарження судового рішення, а також на перегляд справи Верховним Судом України, яке також гарантовано ст. 55 Конституції України.

Звернення судового рішення до виконання

П. 8 ст. 19 Закону «Про державну прикордонну службу України» встановлено, що на ДПС відповідно до визначених законом завдань покладається, зокрема, запобігання та недопущення перетинання державного кордону України особами, яким згідно із законодавством не дозволяється в'їзд в Україну або яких тимчасово обмежено у праві виїзду з України.

Обов'язок щодо направлення завіреної належним чином копії ухвали суду про тимчасове обмеження особи (боржника) у праві виїзду за межі України до виконання нею своїх зобов'язань до Адміністрації ДПС покладался на державного виконавця листом Міністерства юстиції України від 6 червня 2008 р. № 25-32/507 і спільним листом Міністерства юстиції України та Адміністрації ДПС від 27 травня 2008 р. № 25-32/463 і № 25-5347.

Пунктом 11.3 Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 2 квітня 2012 р. № 512/5, яка діє з 17 квітня 2012 р., передбачено, що державний виконавець не пізніше наступного дня після надходження ухвали суду про тимчасове обмеження особи (боржника) у праві виїзду за межі України до виконання нею своїх зобов'язань направляє засвідчену судом копію цієї ухвали для виконання до Адміністрації ДПС.

Аналіз положень наведених нормативних актів свідчить про те, що вчинення дій щодо звернення до виконання судового рішення про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України покладається на державного виконавця, якій ініціює застосування обмеження.

Як свідчать матеріали справ даної категорії, які були вивчені в ході проведення даного аналізу, копії судових рішень, ухвалених за результатами розгляду подання, в кожному випадку направлялися державному виконавцю.

Також у деяких цивільних справах містилися листи Головного центру обробки спеціальної інформації Державної прикордонної служби України, в яких доводилося до відома суду про неможливість виконання ухвали про тимчасове обмеження особи у праві виїзду з межі України. Це було зумовлено тим, що у резолютивній частині ухвали суду не було зазначено певних даних для однозначної ідентифікації особи під час здійснення прикордонного контролю

та пропуску через державний кордон (дата народження, громадянство тощо).

Проте ідентифікаційні дані особи, щодо якої ініціюється застосування тимчасового обмеження, зазначаються державним виконавцем у відповідному поданні. Відшукування інформації щодо ідентифікаційних даних особи з метою встановлення обмежень у праві виїзду за межі України не належить до компетенції суду та питань, які він має вирішити відповідно до ст. 377-1 ЦПК України.

Висновки

Результати аналізу судової практики свідчать про те, що суди переважно правильно розглядають справи про тимчасове обмеження прав громадян на виїзд з України.

З огляду на те, що питання тимчасового обмеження судом у праві виїзду за межі України недостатньо регламентовані ст. 377-1 ЦПК України, доцільно внести пропозиції щодо законодавчого врегулювання певних вимог щодо форми і змісту подання державного виконавця про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України, дій суду щодо відкриття провадження у справі та під час розгляду подання.

На жаль, наявність підстав ініціювання встановлення тимчасового обмеження особи у праві виїзду за межі України, правильне і повне оформлення відповідного подання, доведення підстав для його задоволення не забезпечується на належному рівні з боку ДВС. Покращення цієї роботи потребує вжиття компетентними органами низки організаційних заходів.